

Line Bjerg – Romerske denarfund fra jyske jernalderboplader. Anmeldelse

Grane, Thomas

Published in:
Kuml : Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab

Publication date:
2009

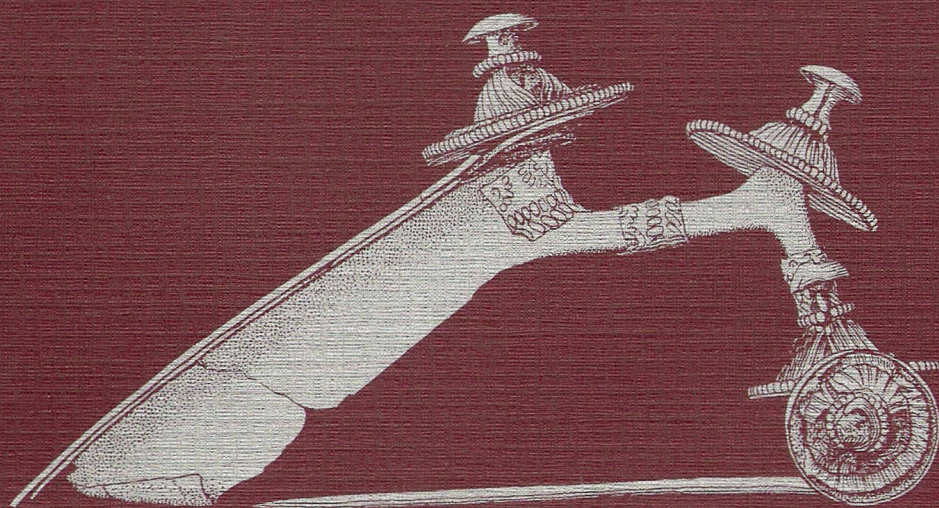
Document version
Andet version

Document license:
[Ikke-specificeret](#)

Citation for published version (APA):
Grane, T. (2009). Line Bjerg – Romerske denarfund fra jyske jernalderboplader. Anmeldelse. *Kuml : Årbog for Jysk Arkæologisk Selskab*, 255-258.

KUML

2009

land, andre også internationalt. Men idet den ene lokalitet afløser den anden, både i tid og sted, kan man diskutere, om empirien dermed mister sammenhængskraft. En udgravning som Wharram Percys kunne med en projektperiode over flere generationer af arkæologer, og hermed skiftende teoretiske og metodiske perspektiver, have været en søjle gennem afhandlingen, men det fravælges ved at lægge vægten på projektets opstart. Herefter (kap. 8) sættes de sidste 15 års forskningsområder og tendenser gennem svensk arkæologi i fokus.

Afhandlingens syntese (kap. 9) opstiller som metafor og model et edderkoppespind bestående af knudepunkter, løsere og tættere strenge til karakteristisk af feltets heterogene karakter på nationalt og internationalt niveau. En stram konklusion systematisk besvarende de indledende overvejsers spørgsmål fås derfor ikke, men som konsekvens heraf en opsummerende ekskursion ud af spindets mange veje.

Det har været hensigten at skrive en problematiserende arkæologihistorie, at nuancere det selvfølgelig, og at behandle primært kildemateriale, så faghistorien ikke blot bliver gentagelser af myter, men udtryk for fornyet tolkning. Det er lykkedes. Diskussionen af den videnskabssteoretiske dynamik omkring feltet adskiller den desuden klart fra andre mere traditionelle faghistorier. Samtidig er afhandlingen velformuleret og reflekterende. Den er inspirerende og giver anledning til eftertanke, for arkæologer konkret og humanister generelt, hvilket også er den moderne og kritiske forskningshistories ambition.

Mette Svart Kristiansen
Institut for Antropologi,
Arkæologi og Lingvistik
Aarhus Universitet

Line Bjerg: *Romerske Denarfund fra Jyske Jernalderboplader – En Arkæologisk Kulegravning*. København 2007. 144 sider. ISBN 978-87-7934-021-3. Bogladeprijs: DKK 198.

Historisk set har mønter været noget for numismatikere, hvor for eksempel prægningstidspunkter og sammensætninger har været væsentlige frem for konteksten, i hvilken mønterne blev fundet. I de senere år er mønterne dog også blevet betragtet som en del af det arkæologiske fundmateriale. Det er i slipstrømmen af denne udvikling, at Line Bjerg lægger sig med sin bog »Romerske Denarfund fra Jyske Jernalderboplader – En Arkæologisk Kulegravning«. Denne bog er et resultat af et speciale ved Klassisk Arkæologi ved Aarhus Universitet.

Bogen er inddelt i 13 kapitler, som falder i tre dele. Kapitel 1-3, som omhandler indledning, forskningshistorie og metode, udgør den første del. Anden del, kapitel 4-8, består af en gennemgang af de fire udvalgte eksempler. Tredje del er kapitlerne 9-13, som består af diskussioner og Line Bjergs konklusion. De tre dele er vægtet nogenlunde ligeligt, dog er første del lidt kortere.

Foruden kapitel 14, som er et resume på engelsk, og en bibliografi, er bogen udstyret med så vel ordliste, som sted- og personregister.

I indledningen gør forfatteren klart, hvad formålet med bogen er. Line Bjerg koncentrerer sig »om de romerske fundmønter fra jyske boplader, da de er en kilde til viden om jyske økonomiske forhold i jernalderen«. Gennem en analyse af mønternes fundkontekst søger Line Bjerg at komme nærmere en viden om, hvordan de romerske mønter blev brugt i jernalderens samfund. Som udgangspunkt ser hun sølvmønternes tilstedeværelse som en mulighed for de lokale til at købe romerske luksusgenstande eller større varekvanta.

Væsentligt var det også, at mønterne havde en ensartet metalværdi.

Af hensyn til sammenligneligheden af fundene er undersøgelsesområdet afgrænset til Jylland nord for grænsen, da brugen af detektorer i Danmark adskiller sig væsentligt fra Tyskland. Hovedvægten ligger på de fire bedst arkæologisk dokumenterede fundpladser: Ginderup, Dankirke, Kathrinelund og Malle Langhøj Syd. Derudover er andre møntfund fra Jylland undersøgt for at udskille potentielle bopladsfund.

I det følgende kapitel giver Line Bjerg en god gennemgang af forskningshistorien fra de tidligste undersøgelser af romerske mønter i Danmark i begyndelsen af det 18. århundrede til skiftet fra en numismatisk til en arkæologisk tilgang i 1980'erne. Man får her et overskueligt indblik i studiet af denne fundgruppe. Det fremgår, at de tidlige undersøgelser lægger stor vægt på mønternes prægningstidspunkter. I 1989 opdelte arkæologen Svend Nielsen mønterne i fundgrupper så som løsfund eller gravfund. Især Lotte Hedeagers teorier om fjernhandlen og nødvendigheden af at have romerske mønter for at erhverve romerske luksusgenstande prægede datidens arkæologer. Også forfatterens eget syn på mønterne synes at være præget af disse teorier, hvilket også fremgår af indledningen. Senest har arkæologen Helle Hørnæs fra Den Kgl. Mønt- og Medaillesamling opstillet mønterne i fem fundomstændighedsgrupper, hvori mønterne opdeles alt efter, hvor og hvordan de er fundet. Hermed tager Line Bjerg hul på metodekapitlet, idet hun tager sit afsæt netop i denne tilgang. Line Bjerg undersøger i alt 156 denarer, idet hun udelader 276 denarer fra moskontekster. Ved hjælp af de fem fundomstændighedsgrupper har Line Bjerg udvalgt de fire ovennævnte hovedfund.

Anden del af bogen udgøres af en gennemgang af disse fund. For hvert fundsted gennemgås fund- og forskningshistorien. Ginderup- og Dankirkefundene er klart

de mest interessante fund. Kathrinelund- og Malle Langhøj Syd-fundene udgøres af henholdsvis syv og to denarer, og dertil kommer, at der er nogen usikkerhed om blandt andet tilhørsforhold og dateringer.

Ginderupfundet, som består af mindst 31 denarer og en *aureus*, er mere kompliceret, dels på grund af flere udgravningskampagner, dels fordi hus III, hvor mønterne blev fundet, i starten var blevet dateret netop ved hjælp af disse. Bopladsen og fundomstændighederne præsenteres tydeligt, og via sit opsøgende arbejde i Nationalmuseets arkiver får Line Bjerg lokaliseret dateringer af keramikken, som kombineres med en analyse af konstruktionen af hus III. Hendes undersøgelse leder endvidere frem til opsporingen af to efterslæt, hvoraf et nu er forsvundet.

Af de fire fundlokaliteter er Dankirke den mest komplicerede lokalitet. Mens det ene af de to udgravningsfelter, Dankirke Øst med ni denarer, er nogenlunde ligetil, er Dankirke Vest med 28 denarer og en antoninian en noget rodet affære. De kan ifølge Line Bjerg opdeles i to nedlæggelser. Mønternes placering beskrives her i forhold til forskellige huse og i forhold til lag og grøfter. Ud fra den usikkerhed, som hersker angående mønternes præcise placering, kun en denar er fundet *in situ*, argumenterer forfatteren for en tilknytning til hus V og Vb for seks mønter, mens 19 andre mønter tilknyttes en stor koncentration, muligvis oprindeligt opbevaret i en stofpose. Denne udredning kan være svær at holde rede på, og det havde været ønskværdigt, om forfatteren havde lavet en opsummering på et par linjer til sidst. Endvidere savner man et mere detaljeret kort over hus V-Vb og området syd for, samt de bogstavnummererede områder, som nævnes. Forfatterens tolkning af mønternes placering og tilhørsforhold viser sig også at være et forsøg på en tilbagevisning af en tidligere tolkning af A. Kromann, som hævdede, at der kun var én koncentration, og at resten var enkeltfund. Forfatteren

konkluderer således, at A. Kromann ikke har ret. Set i lyset af de usikkerhedsmargener, som er til stede, er denne konklusion måske lovlig hård, om end Line Bjerg fint sandsynliggør sin egen tolkning. Her havde en gennemgang af A. Kromanns argumenter kunnet hjælpe læseren til at få et overblik over problematikken. Ligesom det er tilfældet med Kathrinelund-mønterne, er her en lille usikkerhed angående dateringen af den store denarkoncentration, som H. Jarl Hansen placerer i yngre romersk jernalder med forbehold for en senere datering. Denne datering foretrakkes af Line Bjerg, da den dermed stemmer overens med det øvrige fundmateriale fra hus Vb, som skal dateres til ældre germansk jernalder. Men hvis der er tale om en nedgravet pung på en boplads med lang kontinuitet, i hvert fald fra 1. halvdel af 2. århundrede e.Kr. til 5. århundrede e.Kr., ville en datering i yngre romersk jernalder vel også være mulig?

Sidste del af bogen består af fem enkeltstående diskussioner samt Line Bjergs konklusion. De første tre diskussioner, kapitlerne 8 til 10, omhandler problemer, som specifikt vedrører enkelte dele af materialet. Første emne, som behandles, er Ginderupfundet, som ud fra en sammenligning med møntfund fra Pompeji og Kastel Rheingönheim må være akkumuleret under de flaviske kejsere. Dernæst kommer en kontekstbaseret tilbagevisning af den numismatiske opfattelse, at tidligt prægede mønter også skulle være de første, som kom i jorden i Jylland. Slutteligt diskuteres Dankirkefundet som regional redistributionscenter i yngre romersk og tidlig germansk jernalder.

Kapitel 11, med kapitel 12 som en slags appendiks, omhandler potentielle bopladsfund i Jylland. Her fremgår det, at mønterne fortrinsvist findes ved større vandløb og ikke mindst at »...fund af romerske denarer i Jylland er tæt knyttet til lokaliteter med andre jernalderanlæg eller jernalderaktiviteter...«. Der er potentielle tegn på

bopladsaktivitet på i alt 18 fundsteder, som ifølge tabel 12 må være inklusive de fire hovedfund, skønt Line Bjerg i konklusionen synes at lægge dem til. I kapitlet er yderligere beskrevet, hvilke fundsteder der hører til hvilke af de fem fundomstændighedsgrupper. Fokus er her på de 18 potentielle bopladslokaliteter, og ud fra tabel 12 kan man regne sig frem til, at disse pladser repræsenterer 118 mønter, og heraf er 81 mønter fra de fire hovedfund. Men ud fra kortet fig. 23, som viser samtlige fundsteder, fremgår det, at der er 48 lokaliteter. Når bopladslokaliteter og mosefund er trukket fra, er der altså 38 mønter fra 27 lokaliteter, som forfatteren desværre ikke forklarer læsers betydningen af. I det hele taget virker det mere logisk, hvis i hvert fald anden del af kapitlet var kommet allerede ved metodegennemgangen, da den repræsenterer forlægget for hele bopladsanalysen. Kapitel 12, som omhandler to nordtyske handelspladser med fund af mønter, understreger den sammenhæng mellem bopladser og mønter, som forfatteren også ser afspejlet i det jyske materiale.

Det er tydeligt hele vejen gennem bogen, at Line Bjerg i de jyske denarfund ser et materiale, som fortrinsvis må være forbundet med handlen især med prestigevarer fra Romerriget, selv om både råvarebrug og skatteakkumulation nævnes som muligheder. Det er dog i høj grad et spørgsmål, om hvorvidt anskaffelsen af de romerske luksusvarer skal ses i forbindelse med regulær handel, da fundspektret af disse netop modsiger, at de skulle være kommet hertil på den måde. Hvor romerske varer er fraværende, ser Line Bjerg mønterne som tegn på handelsknudepunkter, hvor omfanget har været af en sådan karakter, at man har kunnet benytte denarerne i transaktionerne. Denne fundsituation står i kontrast til resten af Danmark, hvor mønter i høj grad ses som en del i en elitekultur. Line Bjerg ser dette som et tegn på, at mønterne nåede længere ud i samfundet i Jylland, måske i mangel

på andre luksusgenstande. Et indicium, som støtter hendes konklusion, er, at mønterne i Jylland ikke er gennemborede til brug som smykker, hvilket ofte ses på øerne. Men hele Line Bjergs tilgang til materialet er præget af, at brugen af mønter alene ses i forbindelse med handel, sådan som det allerede er formuleret af Lotte Hedeager i slutningen af 1970'erne. Desværre har Line Bjerg ikke fundet plads til at udforske alternative muligheder. Et enkelt sted nævner forfatteren, at det kan diskuteres, om tributbetaling er årsag til cirkulationen, men det vælger hun ikke at gøre. Heller ikke spørgsmålet om mulige offernedlæggelser nævnes, skønt det kunne være højst relevant, da ofringer ved vådområder så vel som på bopladser er ganske almindeligt i denne periode. Derfor bliver bogen et partsindlæg i den arkæologiske diskurs, snarere end en gennemgribende analyse af mønternes mulige funktion i jernalderens Jylland. Ud fra bogens titel forledes man dog heller ikke til at tro andet, men derfor bør den også ses i lyset af andre løsningsmodeller.

Bogens opbygning reflekterer et speciale, og Line Bjerg kunne med fordel have omskrevet et par af kapitlerne, således at nogle af diskussionerne kom i forlængelse af beskrivelsen af de relevante fundsteder, ligesom en komplet fundliste over de jyske denarfund havde været en velkommen tilføjelse. Bogen er skrevet i et sprog, som ikke vil afskrække den almindeligt interesserede, som ønsker at få et indblik i, hvad romerske mønter er for en størrelse. Dertil giver Line Bjergs kulegravning af Gindrup og Dankirke interessant ny viden om to vigtige jernalderlokaliteter. Ydermere har survey'et over forbindelsen mellem de romerske mønter og potentielle boplads-kontekster tydeligt vist, at en udvidet undersøgelse af samtlige denarfund i Jylland kan vise sig højst interessant. Til slut en måske lidt pedantisk rettelse, men jernalderen i Danmark starter 500 år f.Kr. med førromersk eller keltisk jernalder og *ikke*

med ældre romersk jernalder omkring Kristi fødsel.

Thomas Grane
SAXO-Instituttet
Københavns Universitet

Helen Clarke & Kristina Lamm (red.):
Excavations at Helgö XVII. Workshop – Part III. Kungl. Vitterhets Historie och Antikvitets Akademien. Stockholm. ISBN 978-91-7402-370-1. Pris: SEK 340.

En af de ting der har medvirket til, at bopladsområdet på Helgö gennem årene har tiltrukket sig så meget opmærksomhed er, at det både var det første af sin type i Skandinavien, og at den kom til at stå næsten alene gennem en relativt lang periode (udgravningerne sluttede i 1978). Helgö har det mest omfattende materiale, der repræsenterer folkevandringstidig metalhåndværk i Sverige.

Det nyeste bind i serien af Helgö-publikationer samler op på og supplerer iagttagelser og analyser, der er fremlagt i tidligere bind i samme serie. Fælles for artiklerne i bind XVII er, at langt de fleste beskæftiger sig med materiale fra Helgös primære værkstedsområde (bygningsgruppe 3).

I en kort indledende artikel redegør Laila Kitzler Åhfeldt for nye opmålinger af de centrale dele af bosættelsesområdet, hvor man får et klart indtryk af den indbyrdes placering af bygningsgrupper og gravpladser i det kuperede terræn (fig. 1). Især lægger man nu tydeligt mærke til den markante placering af bygningsgrupperne 1-3, der »trykker sig« ved foden af de bagvedliggende skrånninger.

Kristina Lamm behandler metalfundene fra bygningsgruppe 3 (jern undtaget). Hendes oversigt er ledsaget af et appendix (bag i bogen), der er nyttigt, både hvis man leder efter den primære fremlæggelse af de enkelte genstandstyper eller leder efter bestemte stykker.